

# GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:  
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:  
Budapest, V., Hold-utca 7.

## Könyvnyomdák és betűöntődéek a magyar korona országainak területén.

### BUDAPESTEN.

<b>KÖNYVNYOMDÁK:</b>				
<b>I. KERÜLET (VÁR).</b>	Pallas, irodalmi és nyomdai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 8.	Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság, Hold-utca 7.	Krömer Alajos, Gyár-utca 20.	Pannonia-nyomda Rombach-utca 8.
Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.	Pardavy József, Lipót-utca 8.	A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14.	Kunoss Vilmos és Fia, Teréz-körút 38.	Eisner Géza és Bihari Mór, Dohány- és sip-u. sarkán.
Egyetemi nyomda, Iskola-tér 3.	Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 32.	Pollák M. Miksa, Bálvány-utca 21.	Löbl Dávid, Andrássy-út 19. és Szerecsen-utca 20-24.	Propper Leó, Erzsébet-körút 22.
Szent Gellért-nyomda, Döbrentey-utca 18.	Süsz Dávid, Haltér 5.	Preszburg Frigyes, Arany János-utca 14.	Magy. kir. államvasutak menetjegy-nyomdája, Csengery-utca 33.	Zeisler M., István-tér 17.
<b>II. KERÜLET (VIZIVÁROS).</b>	Ullmann József, Régi posta-utca 4.	Schlesinger és Kleinberger Bálvány-utca 18.	Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (államnyugdíjint. palotája).	<b>VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).</b>
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.	Várnai Fülöp, Régi posta-utca 3.	Vayda és Hamburger, Nádor-utca 19.	Markovits és Garai, Lázár-utca 13.	Budapesti Hirlap-nyomdája, Rökk Szilárd-utca 4.
Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.	Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.	Weismann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	Nagel István, Nagymező-utca 40.	Fritz Ármin, József-körút 9.
Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 5.	<b>V. KER. (LIPÓTVÁROS).</b>	<b>VI. KER. (TERÉZVÁROS)</b>	Nemzeti nyomda (tulajd. Wiener Izidor), Eötvös-utca 19.	Magyar Hirlap kiadó-részvénytársaság, József-körút 47.
Weisz Testvérek, Pala-utca 5.	Bendiner A., Arany János-utca 18.	Augenfeld Miksa, Dálnok-utca 3.	Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35.	Rózsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
<b>III. KERÜLET (Ó-BUDA).</b>	Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.	Beck és Vas, Király-utca 58.	Pitzger Izidor, Kazinczy-utca 35.	Weissenberg Ármin, Eszterházy-utca 16.
Bartalits Imre, Lajos-utca.	Fuchs Samu és Társa, Kálmán-utca 15/b.	Ózv. Borúth Elemérné Mozsár-utca 8.	Preszburg Tivadarné, Teréz-körút 41.	<b>IX. KER. (FERENCZVÁROS).</b>
Wimmer Márton, Serfőző-utca 10.	Gansel Zsigmond »Minerva«-nyomdája, Sas-utca 29.	Budapesti könyvnyomda és kiadó-szövetkezet, Kemnitzer-utca 6.	Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.	Engelmann Mór, Lónyay-utca 7.
<b>IV. KERÜLET (BELVÁROS).</b>	Hornyánszky Viktor, Arany János-utca 1.	Bróza Ottó, Váci-körút 17.	Pollacsek Mór, Révai-utca 5.	Hazánk-nyomda-részvénytársaság, Ulloi-út 25.
Anglo-Nyomda (Kohn T.), Gránátos-utca 20.	Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34.	»Corvina«-nyomda Révay-utca 14.	Quittner József, Szerecsen-utca 1.	<b>X. KER. (KÖBÁNYA).</b>
Athenaeum, irod. és nyomdai részv.-társaság, Ferencziék-tere 3.	Kálmán M. és Társa, Vadász-utca 32.	»Európa« irodalmi és nyomdai részv.-társ. Ó-utca 12.	Rigler József Ede, Rózsa-utca 55.	Első kőbányai könyvny. Jászberényi-út 1.
Buschmann Ferencz, Koronaherceg-utca 8.	Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.	Fővárosi könyvnyomda-vonalozó- és könyvkötő-részvénytársaság, Podmaniczky-utca 37.	<b>VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)</b>	<b>BETŰÖNTŐDÉK:</b>
Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny. Egyetem-utca 4.	Kaufmann József, József-ter 13.	Goldstein Albert, Szerecsen-utca 7.	Deutsch József, Károly-körút 7.	Államnyomda.
Grosz Bertalan és Varga Endre, Lipót-utca 43.	Károlyi György, Rudolf-rakpart 7.	Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31.	Eckstein és Neufeld, Erzsébet-körút 29.	Athenaeum.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.	Kertész József, Mária Valéria-utca 11.	Herrman Ignác, Laudon-utca 10.	Garai Mór, Károly-körút 8.	Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, VI., Dessewffy-utca 32.
Hedvig S., Karoly-körút 22.	Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34.	Kosmos» műintézet, kö- és könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8.	Heimlich és Hündler, Király-utca 49.	Egyetemi nyomda.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet, Zöldfa-utca 43.	Légrády Testvérek, Váci-körút 78.	Klauber és Singer, Lázár-utca 8.	Hunnia-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1.	Fischer és Mika, VII., Király-utca 83.
Nagy Sándor, Papnövelde-utca 8.	Löw Ede, Váci-körút 80.		Löbl Mór, Király-utca 13.	Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-t.
Neuwald Illés, Gránátos-utca 8.	Löwy és Fischer, Nádor-utca 17.		Löblovitz Zsigmond, Csömöri-út 54.	Pallas,
Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Megyeház-utca 11-13.	Márkus Samu, Gyapju-utca 6.			Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.



# KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada. Berger Adolf.	Csongrád. Schwarcz Sándor. »Tiszavidéke« nyomdája, tulajd.: Silber Jánosné.	Kohn L. Kohn Mór.	Kis-Martón. Dick Ede.	Munkács. Úzv. Blayer Pinkászné s fia Farkas Kálmán. »Munkács« könyvnyom- dája, könyv- és papir- kereskedése: Kozma és Grünstein.
Alsó-Kubin. Schneider Dezső.	Csorna. Neumann Samu.	Győr. Fischer István és F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. Győregyházmegyei könyv- nyomda. »Pannonia« könyvnyomd. (tulajd. Haar és Raab)	Kis-Várda. Berger Ignác.	Muraszombat. Grünbaum Márk.
Alsó-Lendva. Bozzay P.	Czepléd. Piros J. és Társa. Sebők Béla.	Győr-Sziget. Gross G. és társa.	Kolozsvár. Gombos és Sztupjár. »Ellenzéke« nyomdája. Gámán János Örökösei. »Küzművelődése« nyomda. Lehmann V. Sándor. »Magyar Polgár« nyomd. Polcz Albert. Stratzinger G.	Nagy-Atád. Günsberger Antal.
Apatin. Szavadi József.	Debreczen. »Csokonala« nyomda- és kiadó-részvény-társaság. »Debreczeni Ellenőre« ny. »Debreczene« nyomda. Ifj. Gyürky Sándor. Kutasi Imre. László Albert. Varosi nyomda.	Gyula. Dobay János. Kohn Adolf.	Komárom. Rónai Frigyes. Ózv. Krausz Ignác né. »Petőfi«-nyomda. Spitzer Sándor.	Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Keresztes Ferenc »Hala- dase« nyomdája.
Arad. Aradi nyomda részvény- társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel és Stein. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megyei nyomdája. Réthy Lipót és Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Deés. Demeter és Kiss. Rosenstein Mayer.	Gyulafehérvár. Püspöki lyc. nyomda. Voltz H.	Körmond. Részvény-nyomda.	Nagy-Becserek. Grecsits I. Pleitcz Fer. Pál Utóda (dr. Brajner L. és Mayer R.) Scheinberger Ignác.
Abrudbánya. Policzer Zs.	Detta. Heldenwanger József.	Hajdu-Szoboszló. Plón Gyula.	Körmöcbánya. Joerges A. Ózv. és fia.	Nagy-Bittse. Spiegel Samu.
Aranyos-Maróth. Részvénynyomda. (Felsza- molás alatt.)	Déva. Hirsch Adolf. Kroll és Társa.	Hatvan. Hoffmann J.	Közseg. Feigl Frigyes. Feigl Gyula.	Nagy-Enyed. Cirner J. József. Wokál János.
Aszód. Magy. kir. javító-intézet nyomdája.	Devescer. Rosenberg Zsigmond.	Hátszeg. Stern Mór.	Kula. Berkovics Márkus.	Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics József. Weiss L. és F.
Baja. Kollár Antal és Fia. Nánay Lajos. Streintz Gyula.	Ditró. Ditró és Szárhegy közsé- gek nyomdája.	Hódmező-Vásárhely. »Hungariae« nyomda. Kanitzer G. Léval Fülöp.	Kún-Szt-Miklós. Bors Károly.	Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkadi Nagy Zsigmond é és Társa.
Balassa-Gyarmat. Halyák István. Ózv. Kék Lászlóné.	Dombóvár. Első dombóvári könyv- nyomda és papírszergvár.	Holics. Hotascha J.	Léva. Nyitrai és Társa. Dukesz Lipót.	Nagy-Kikinda. Jokly L. Milenkovits István. Radák János.
Balázsfalva. Gör. k. püspöki nyomda.	Dunaföldvár. Schwarz Manó.	Huszti. Mermelstein Fülöp.	Lippa. Povázsay Sándor. Zách József.	Nagy-Körös. Ottinger Ede.
Bártfa. Blayer M.	Duna-Szerdahely. Goldstein Józsuva. Adler Netti.	Igló. Schmidt József.	Liptó-Szt-Miklós. Steler Izidor.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Battonya. Hungária-nyomda, tulajd.: Gál Vilmos.	Eger. »Erseki lyc.« nyomda. »Egri könyvnyomda-rész- vény-társaság.« »Kohn David.«	Ipolyfűtő. Neumann Jakab.	Lőcse. Reisz M. József. Werthmüller J. és Fia.	Nagy-Rőcze. Künstler Soma.
Békés. Povázsay Testvérek.	Eperjes. Pannonia-nyomda, tulaj- donos: Hedry Bertalan és Stehr D. Kósch Árpád.	Jászberény. Brünauer Adolf és társa.	Losoncz. Losonczy Sándor és Társa Roth Simon.	Nagy-Szalonta. Reich Jakab. Adler Jakab.
Békés-Csaba. »Corvina« ny. (Szhelszky József.)	Érsekújvár. Winter Zsigmond.	Kabold. Deutsch Mózes.	Lugos. Traunfellner Károly. Wenczelly J. és Fia. Weisz Hermann.	Nagy-Szeben. Kraft C. Vilmos. Drotleff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
Lepage Lajos. Povázsay Sándor és Guszt.	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Katoesa. Werner Ferenc. Malatin Antal.	Magyar-Óvár. Czéh Lajos.	Nagy-Szt.-Miklós. König Salamon. Wiener Nathán.
Belényes Süssmann Lázár.	Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Gerenday József »Hunnia- nyomdája.« Laiszky János. Tábor Adolf	Kaposvár. Hagelmann Károly. Jancsovics Gyuláné. Kéthelyi Miksa. Magyar János.	Makó. Gál László. Neumann József.	Nagy-Szóllós. Schwartz Béla.
Beszterezse. Botschar T. Orendi Károly.	Fehértemplom. Wunder J.	Kapuvár. Buxbaum József. Fieler Hermann.	Malaczka. Wiesner Alfréd.	Nagy-Szombat. Goldmann Miksa. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. Özevegye.
Beregassz. »Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroksa.	Felső-Eőr. Schodisch Lajos.	Karánsebes. Oréhoja Antal. Karánsebesi gör. kel. róm. egyházmegyei nyomdája.	Margitta. Klein Lipót.	Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy.
Besztercebánya. »Machold F.« »Singer Jakab.«	Fertő-Nezsider. Horváth B.	Karézag. Szódi Miksa.	Mármaros-Sziget. Mayer és Berger. Blumenfeld és Dávid. Részvény-nyomda. Wider Mendel.	Nagy-Várad. Berger Sámuel. Freund Lajos és Társa. Laszky Ármin. Láng József. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti« nyomda r.-t. Pauker Dániel.
Bicske. Lederer Hermann.	Fiume. Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Karletzky Ferenc. Stabilimento Tipo-litogra- fico Fiumano.	Kassa. Ózv. Lippóczy József né. Bernovics Gusztáv. Ries Lajos. Werfer Károly.	Mátészalka. Weisz Zsigmond.	Német-Bogsán. Zeier J.
Bonyhád. Raubitschek Izor.	Fogarás. Thierfeld Lipót.	Kecskemét. Sziládi László. Tóth László. »Pannonia« nyomda.	Medgyes. Reissenberger G. A.	Német-Palánka. Kristofek József.
Brassó. Gött János és Fia. Muresianu Aurél. Alexi Theochár. »Küzművelődése« nyomda.	Galánta. Első galántai könyv- nyomda és papírraktár.	Készmárk. Kling János. Sauter Pál.	Mezőtúr. Gyikó Károly.	Nyiregyháza. Jóba Elek. Pringer János.
Brezsnóbánya. Kreisler J.	Galgóc. Sternner Adolf. Seidl Jakab.	Keszthely. Nadal Ignác. Farkas János.	Mindszent. Goldstein Mór.	
Buziás. Ullmann F.	Gyergyó-Szt-Miklós. Szabó testvérek.	Király-Helmec. Klein József.	Miskolcz. Forster Rezső. Wesselényi G.-né. Stamberger Bernát.	
Csákovna. Chudy Testvérek.	Gyoma. Kner Izidor.	Kis-Czell. Menyhárt Julia.	Módos. Staits György.	
Csáktornya. Fischel Fülöp.	Gyöngyös. Krausz N. Braun Bertalan. Herzog Á. E.	Kezdi-Vásárhely. Ifj. Jancsó Mózes. Szabó A.	Mohács. Blandl János.	
Csiksomlyó. Ferenczrendi nyomda.		Kis-Kún-Félegyháza. Renezay József.	Moór. Márlan György.	
Csikszereda. Györggyakab Márton. »Haladás« könyvnyomda tulajd.: Betegh Pál és Mester János.				



# GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

IV. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1894 AUGUSZTUS

8. SZÁM

## Különféle szakdolgookról.

### I.

A ki figyelemmel kíséri a nyomdászat technikai fejlődését, az bizonyára tapasztalta is azt, hogy daczára a technikai és egyéb eszközök egyre való tökélyesbülésének, daczára az egyre finomodó izlésnek, mégis technikánk némely terén bizonyos *visszaesést* tapasztalunk. Ezekkel kívánunk most foglalkozni s egyelőre magával a nyomdászat legegységesebb részével: a *szedéssel* hozakodunk elő.

Manapság már egész bevett szokássá lett az a felfogás, hogy a könyvek és más munkák csinosabb kiállítását azoknak hirtelen kívánt előállítására nem engedi meg; holott ez inkább a szedőknek közönyöségén szokott hajótörést szenvedni, a kik csak arra törekszenek, hogy a munkát minél hamarabb állítsák elő.

Mig tehát az egyik szedő a gyors munkával akar excellálni, addig a másik meg az anyagi oldalát nézi a dolognak s arra törekszik, hogy minél többet keressen a munka mellett s így egy rókáról két bőrt húznak le, természetesen a technika rovására.

Nagy ritkán tapasztaljuk ma már azt, hogy egy műre, folyóíratra, vagy más egyéb ily munkára olyan gond lenne fordítva, mint a minőre az igényt tartatna, csak a gépies munka minden izlést megtagadott tákolmányát látjuk azok legtöbbszörén.

Természetes és magától érthető dolog, hogy mint mindenben, úgy ebben is vannak kivételek s találunk még most is nem egy lelkiismeretes, ambiciózus szedőt, ki előtt nemcsak az anyagi haszon bír döntő hatással, hanem arra is ügyel, hogy szedésén minél kevesebb legyen a gáncsolni való. Az ilyennél azután még a véletlenségből elkövetett hiba is lehangolólag hat az önértékre s azért folyton-folyvást csak a munka korrekt előállítására törekszik.

Pedig az már rég bebizonyosodott dolog, hogy az a szedő, a ki reggeltől estig majdnem »gőzerővel« ránczigálja a szedővasba a betűket, úgy, hogy még a verejték is gyöngyözik homlokáról; a kinek még arra sincs *ideje*, hogy a szók helyes elválasztására ügyeljen, vagy hogy az egyes sorokat rendesen kizárja; a ki még a legjobban olvasható kéziratból is mákóstéztára emlékeztető korrekurát csinál: majd-

nem kevesebbet keres, mint a hivatását jól felfogó és annak élő értelmes gspánja, a ki nyugalommal, meggondoltsággal, szakértelemmel és könnyed kézfogással dolgozott mellette.

Elvitázhatatlan tény az, hogy az ilyen »sorokra éhes« szedőt semmiféle árszabály se fog a helyes elválasztásra, a sorok rendes kizárására stb. szoktatni; mig a munkájára gondos szedő minden körülmények között egyformán jót produkál, ha az mindjárt a kasszája rovására megy is. Sőt egy képzett, lelkiismeretes szedőnek, a ki munkájában úgyszólván szórakozást talál, még az életküzdalem is könnyebb, mint annak, a ki csak örökös robot-munkát végez.

Minden csúrás-csavarás nélkül állíthatjuk, hogy ennek a félszeg állapotnak egyrészt az egyén hiányos iskolaképzettsége, másrészt meg a lelkiismeretlen és minden rendszert nélkülöző szakképzés (?) az oka.

A szedőtanoncot a szó szoros értelmében *nevelni* kell s ne arra törekedjünk, hogy abból minél hamarabb betűkapkodó, recte: sorgyártó váljék, hanem hogy az már tanulásidejének elején megösmarkedjék a technika minden csinja-binjával s hivatását megkedvelve, azon minél nagyobb szeretettel csüggjön.

Igaz, hogy a szakírók — eredménytelenül bár — igen sokat foglalkoztak már a tanoncok oktatásával; mindazonáltal mi most is szükségesnek tartottuk ezt megemlíteni és ezzel foglalkozni, hogy végre-valahára dűlőre vigyük ezt a jobb sorsra érdemes ügyet.

Mindent meg kell kísérlenünk, hogy a már-már korcsosulni indult technikai szabályokat megmentsük és azokat mintegy mementóul állítsuk fel az ezek ellen vétők szeméi előtt, hogy — esetleg példák bemutatásával is — azokból okulva, nemesbitsék technikai és esztétikai érzéküket, a mely most bizony nem egyszer megborsóztatja a lelkiismeretes és pedáns szakember hátát.

Hogy másutt mennyire igyeksenek emez uralkodó léhaságnak elejét venni, arról legeklatánsabbul tanuskodik a *bécsi* könyvnyomdászok és betűöntők *tanoncz-szakiskolájának* huszadik évi jelentése.

Tehetséges földink: *Schwartz* Sándor szaktársunk, ez iskola aligazgatója, ez alkalomból *Izlés a szedésben* cím alatt egy igen érdekes értekezést írt, a melyre nézve megjegyzéseinket majd máskor teszszük meg, most csak azt a részt kapjuk ki belőle, a mely e cikkünk keretébe tartozik.



Éz értekezésében a *könyszedésről* a következőket mondja:

Az élő oldalczímek csak akkor praktikusak az olvasóra nézve, ha azok csak egy-két szóból állanak, szóval: rövidnek; ha azonban azok egész teli nonpareille sorokat adnak, vagy olvashatlan keskeny betűkből vannak szedve, a mint sok esetben előfordulnak, akkor ez már izléstelen és nem is czélszerű, mert a czél, hogy az olvasónak a tájékozódás könnyebb legyen, a szedés által illuzóriussá vált.

A bekezdő sorokat nem az alak szerint kell behúzni, tehát kevésbé vagy jobban, mert ez épp oly helytelen, mintha egy rövid szó vagy szótaggal csinálunk kimenetet, avagy ha háromnál több választójelet van a sor végén.

Az oldal végére egy kezdő sort tenni semmiféle szabály nem tilt ugyan, mégis ez izléstelen, — tegyünk tehát két sort.

(Könnyű azt mondani; de nehéz megtenni! Szerk.)

A norma is igen praktikus, ha az a 6—8 ciceró szélességet nem haladja túl s nem tapad szorosan az utolsó sorhoz.

Öt-hat soros spitzkolumnát csinálni egy tizenhatodrétt vagy zsebalaknál még csak megjárja; de nyolczadrétnél már abszurdum dolog, pedig igen gyakran láthatunk ilyeneket is.

Az ilyen pár sorból álló kimenőoldaloknál 4—5 cice ónál többet nem szabad a spitz elébe tenni; pedig igen gyakran tördelnek ellenkezőleg.

Az is izléstelen, ha az oldalszámokat középre zárjuk, két minusz közé s kevesebb, mint egy gevert hézagot hagyunk a szám és minusz között; pedig, megfoghatatlan, mily sokszor használják így.

Az oldalczím és az első szövegsor közé eső vaksort kevesebbre venni, mint egy garmond vagy ciceró, az esztétikába ütköző dolog, valamint az is, ha cicerónál nagyobb a vaksor.

Mindent felsorolni, a mi a szépség és izlésbe ütköző hibát képez a könyvszedés és tördelésnél, túlmenne ez értekezés szűk keretén — mondja Schwartz szaktársunk.

Ezzel végezzük mi is e cikksorozatunk első részét.

— r — n.

## A kultura statisztikája.

Érdekes és reánk, nyomdászokra nézve tanulságos statisztikát tesz közzé a *Közgazd. és Közig. Szemle* ez évi 7-ik füzetében *Vargha Gyula dr.*, ki a külföldi könyvek, nyomtatványok, naptárak, hírlapok és folyóiratoknak a legutóbbi tíz év alatt történt behozatalát állította egybe, a melyből első sorban megtudjuk, hogy míg a mindenféle nyomtatványok *behozatala* 1884-ben csak 8989 métermázsá volt, addig az 1893-ban már 13.845 métermázsára emelkedett fel. Ebbe a számításba azonban a hírlapoknak csak az a része van bevéve, a melyek postán, csomagokban szállítatnak, a számonkint való hírlapszállítás nincs beleértve.

Százalékokban kifejezve, a behozatal így alakul: Ausztria 68,4%, Németország 28,9%, tehát e két német jellegű államból összesen 97,3% behozatalunk

volt 1893-ban. 1884-hez képest — a mikor 98,7% volt a két ország behozatala — az arány nem igen változott; de ha külön-külön vesszük, akkor azt látjuk, hogy Ausztria behozatala tetemesen csökkent, még pedig a német birodalom javára, mert 1884-ben Ausztriára 79,2%, Németországra csak 19,5% esett.

Könyvbehozatalunk a többi országokból egészen eltörpül; a Franciaországból behozottak egy százalékat, az Olaszországból behozottak pedig fél százalékat sem teszik összes behozatalunknak. Igaz, — mondja szerző — hogy Nyugat-Európából a könyveknek és folyóiratoknak tekintélyes részét osztrák és német könyvkereskedők közvetítésével kapjuk; de ha azt a körülményt méltányoljuk is, mégis megdöntetlen tény gyanánt áll, hogy hazánk csaknem kizárólag a *német művelődés* forrásából merít.

Valóban, e sorok értelmét senki se tudja nálunk, nyomdászoknál jobban megérteni! Mi érezzük ennek hatását teljes mivoltában.

A német kultura, a német könyvpiacz termékei még manapság is lenyűgözve tartják a magyarországi művelt közönséget s ezt elég élénken dokumentálják könyvkereskedőink kirakatai, a hol még manapság is több a német, mint a magyar könyv.

És ezt nagyban elősegíti az üzleti szempont *anyagi* oldala is.

Vegyük csak figyelembe a német nyelv előnyös helyzetét, a mely éppen az irodalmi termékek *előállításánál* játszik főszerepet! A német munkák rendszeren tizszerannyi példányban lesznek előállítva, mint a szűk nyelvhatárok közé szorított magyar művek; már pedig — tudjuk — a könyveknél éppen a nagy mennyiségben való előállítás mellett emelkedik a haszon.

A könyvkereskedők pedig első sorban erre számítanak.

A német műveknél ezt kétszeres módon érik el: a könyvek *olcsósága* és a *nagyobb százalék* mellett.

A németek rendszeren sokkal szűkebb határok közé szorítanak egy művet, mint a hogy azt nálunk teszik. Így aztán daczára annak, hogy a német nyelv sokkal terjengősebb, mégis egy nagyobb műnél már egypár ívet meg tudnak takarítani — tipografikus gazdálkodással. Ugyanis a német művek legnagyobb részét a helylyel és térrel való okszerű gazdálkodás jellemzi; azaz: nem azért adnak ki könyveket, hogy azok mentől több, hanem azért, hogy az minél *tartalmasabbak* legyenek.

A németek a könyvek előállításánál nem ösmerik azt a pazar előállítási módot, a melyet nálunk oly előszeretettel kultiválnak s a melylyel rendszeren a könyvirodalom terjedésének vetnek gátat. Ők csak a legritkább esetben, a diszművek előállításánál veszik igénybe a nagyobb betűfajokat és az úgynevezett »elegáns« beosztást.

Hát aztán ebből is nagy hasznot húznak, mert ha mást nem is, de legalább papirozt takarítottak meg, a mi szintén nyom valamit a latban.

Igy tehát a könyvkereskedők kényszerítve vannak a külföld felé gravitálni s mintegy terjeszteni az idegen kulturát — a magyar rovására. Igen, mert nagy



különbség van 25—30 és 70—100 százalék között, a mennyit a német művek után élveznek. És még az is hozzájárul, hogy erre a nyereségre nem kell oly sok ideig várniok, mint a magyarországi könyvek soványabb százalékaira.

Bizony, ránk nézve sajnos dolog, hogy közönségünk, egypár krajezár árkülönbözet miatt, ma is inkább idegen kulturára fanyalodik, a melynek a magyar nyomdaipar adja meg az árát.

Mennyire másként áll az arány a *hirlapirodalomnál*, a hol egy évtized alatt örvendetes fordulat állott be, mert ez idő alatt a hirlapfogyasztás Magyarországon majdnem megkétszereződött s ez az emelkedés majdnem kizárólag a belföldi hirlapok javára esik. A belföldi hirlapok arányszáma az utolsó *tizenkét* év alatt (1881—1892.) az összes fogyasztásban 77<sup>36</sup>/<sub>0</sub>-ról 90<sup>94</sup>/<sub>0</sub>-ra emelkedett, az osztrák hirlapoké pedig 20<sup>24</sup>/<sub>0</sub>-ról 8<sup>45</sup>/<sub>0</sub>-ra, az egyéb külföldieké pedig 2<sup>46</sup>/<sub>0</sub>-ról 0<sup>51</sup>/<sub>0</sub>-ra szállt le. Ez arra mutat, — írja V. Gy. dr. — hogy a hazai hirlapirodalom elég erős a külföldi hirlapok beözönlését megakadályozni, de a könyvirodalom képtelen erre.

Lám, itt is be van bizonyítva, a mit fentebb mondtunk, hogy az árak olcsóságával kell a külföldi termékeket kiszorítani. A magyar hirlapirodalom erre a térre lépett s napi ujságaink úgy terjedelmre, mint olcsóságra nézve versenyeznek a külföldiekkel. Igaz, hogy a napilapokra nézve sokan felhozzák, mikép ezeknél a helyi körülmények, a hazai dolgok bővebb ismerete játszik a főszerepet. Ez azonban inkább csak felületes gondolkodás, mint határozott érv, a mi majdnem éppen úgy állhatna a könyvirodalomra is.

De lett légyen bármi is az ok, minket nem vigasztalhat meg az, ha látjuk, hogy európai magas nivóra emelkedett nyomdaiparunk mellett nincs elég vállalkozó szellem a magyar könyvirodalom virágzásba hozására.

Az irodalom körébe tartozó, vagy ezzel rokon közművelődési eszközökből való behozatalunk pénzértéke évenként nyolcz millió frt körül mozog; az utolsó tíz év alatt csak egyszer, 1888-ban sülyedt alá, ellenben háromban (1884., 1890. és 1893.) a kilencz millió forintot is meghaladta. Tehát szép kulturális adót fizetünk a külföldnek!

Ennyiben érintettük *Vargha Gyula* dr. érdekes statisztikáját, vagyis inkább csak a fő- és határösszegeket vetettük egybe, hogy ahhoz nyomdász szempontból hozzászólhassunk. Mert mindenki a maga szemüvegén nézi a statisztika számaikat s a saját szájaize szerint vonja le azokból a konzekvenciákat.

Mindenesetre, összességében véve is nagyon érdekes a fentemlitett statisztika s élvezettel olvashatja azt el a laikus is, ha ugyan művelt embert laikusnak lehet nevezni egy ilyen statisztikával szemben. Az érdekes kommentárok, a melyek az egyes táblázatokhoz vannak szöve, mintegy megelevenítik a rideg számokat s magunk előtt látjuk azt a szomorú állapotot, a mit az idegen kultúra a hazai rovására teremtett.

Minket ugyan nem a sovinizmus, hanem a magyar nyomdaipar érdeke szólaltatott meg, a mikor ilyen szomorú statisztika elkészítéseért is melegen üdvözljük a tudós szerzőt.

*Tichy Ákos.*

## Szaklap-kiállításunkról.

*Irta Firtlinger Károly.*

2

Közeledvén a kiállítás megnyitásának napja, április 22-ike, a Szakkör választmánya, élén ügybuzgó elnökével, *Tanay József* t. körtaggal, átvette a szűkebb bizottságtól az anyagot és megtette a kiállítás rendezésére szükséges végleges intézkedéseket, melyek sorában e jelentés írója meg lett bízva egy megfelelő katalogus egybeállításával.

Szombaton, április 21-én, az asztalosok felállítottak a kiállítási terem falai mellett végig, fabakokon nyugvó rézsutos állványokat, azonkívül több nagyobb asztal lett patkóalakban elhelyezve és mindez azután könyvkötők által csinosan fehér papírral bevonva. Este összegyülekeztek a választmányi tagok és elnökük vezetése alatt el kezdték az anyagot szortírozni és a megállapított sorrendben kitergetni, s ekkor kitűnt, hogy a rendelkezésre álló hely majdnem elégtelen a nagyszámú lapok kitevésére, úgy, hogy még egy kisebb asztalt kellett felállítani, melyen az alkalmi és élczlapok helyeztetek el.

Hogy az érdeklődés a kiállítás iránt messzebb körökben is felköltessék, elhatározta a választmány, a megnyitás ünnepeére a napisajtó képviselőit és egyéb személyiségeket, kik ily kulturális természetű törekvésekkel szemben rokonszenvet tanusítanak, külön meghívni. Az e célra szolgáló körlevél következőképen hangzott:

*A Könyvnyomdászok Szakköre által lovag Falk Zsigmond királyi tanácsos úr védnöksége alatt folyó hó 22—29-ike közti időben rendezendő nemzetközi*

### *Nyomdászati Szaklap-Kiállítás*

*ünnepélyes megnyitására, mely folyó hó 22-én, d. e. 10 órakor, a kiállítás színhelyén: Országos Iparegyesület nagyterme, új-utca 4. fog megtörténni, — van szerencsénk Czimedet mély tisztelettel meghívni.*

*A Könyvnyomdászok Szakköre elnöksége:*

*Tichy Ákos*  
titkár.

*Tanay József*  
elnök.

\*\*\*

Az előkészítő munkáknak ilyformán történt serény elvégzésével beköszöntött a Szakkör ünnepnapja. A tágas terem, — melynek fődíszét az Országos Iparegyesület első elnökének, gróf Batthyány Lajos, a mártírhallal kimult nagy hazafinak szelid arcvonású, de egyszersmind méltóságteljes olajfestésű alakja képezi. — már jóval a megnyitás ideje előtt vizsgálzott a nagyszámú vendégektől, úgyanyira, hogy 10 óra teljesen megtelt a látogatók számára üresen maradt hely.

Pontban 10 órakor megérkezett a kiállítás érdekében dús védnöke, *Falk Zsigmond* lovag kir. tanácsos, fia, *Falk Zsigmond* dr. úr kíséretében, az összegyűlt szaktársak által élénken megéljenezve. Ekkor előlépett a Szakkör elnöke, *Tanay József* s lendületteljes hosszabb üdvözlő beszédben megköszönte a védnök úr megjelenését, egyúttal ecsetelve a Szakkör törekvéseit, illetőleg a jelen kiállítás célját.

A nagy tetszéssel fölvetett üdvözlő beszédre válaszolva, védnök kegyeskedett elismerni úgy ezen kiállítás



nagy hasznavehetőségét, mint a Szakkör egyéb tekintetbeni céltudatos működését és a kiállítást megnyitott-nak nyilvánította. (Mindkét beszéd szözerinti szövegét a t. olvasó lapunk ez évi májusi füzetében találja.)

Miután a lelkes és harsány éljenzés, mely a szép cszmékben bővelkedő, buzdító megnyitó beszédet követte, lecsillapodott, kezdetét vette a kiállított tárgyak megtekintése. A szemleutat *Falk Zsigmond* védnök úr nyitotta meg, e sorok írójának vezetés mellett és majdnem két óra hosszat szentelt a kiállításnak, egyes tárgyakkal jellemző megjegyzéseket téve. A látogatók sokaságában ott láttuk — a már említett *Falk Zsigmond* dr. úron és több hirlapirón kívül — elismert agg szaktudósunkat, id. *Szinnyei József* urat is, ki megígérte a kiállításnak hétköznapon leendő behatóbb tanulmányozását.

Magát a kiállítási anyagot, mely négy csoportra, egymint:

1. szaklapokra,
2. nyomdászati élcz- és alkalmi lapokra,
3. különleges nyomtatványokra, és
4. évkönyvekre,

lett beosztva, a következőkben mutatjuk be.

*Szaklapok* voltak kiállítva országok és nyelvek szerint:

Németországból ... ..	25
Ausztria ... ..	15
német nyelvű ... ..	13
cseh ... ..	2
Franciaország ... ..	14
Anglia ... ..	11
Magyarország ... ..	9
magyar nyelvű ... ..	6
magyar-német ... ..	2
német ... ..	1
Oroszország ... ..	8
orosz nyelvű ... ..	3
orosz-német ... ..	2
svéd ... ..	1
finn ... ..	1
finn-svéd ... ..	1
Svájcz ... ..	5
francia nyelvű ... ..	3
német ... ..	2
Északamerikai Egyesült-Államok ... ..	4
angol nyelvű ... ..	3
német ... ..	1
Olaszország ... ..	2
Svédország ... ..	1
Norvégia ... ..	1
Dánia ... ..	1
Németalföld ... ..	1
Belgium (flamand nyelvű) ... ..	1
Spanyolország ... ..	1
Szerbia ... ..	1
Románia ... ..	1
Argentína (spanyol nyelvű) ... ..	1
Összesen ... ..	102

*Élcz- és alkalmi lapok:*

Magyarhoniak ... ..	30
Franciaország (Marseille) ... ..	4
Németország (Lipcese, München) ... ..	2
Ausztria (Bécs) ... ..	1
Összesen ... ..	37

*Különleges nyomtatványok:*

Magyarhoniak ... ..	17
Németország és Ausztriából ... ..	15
Francia nyelvűek ... ..	4
Olasz ... ..	3
Török ... ..	2
Északamerikai (1 angol nyelvű, 1 német) ... ..	2
Angol ... ..	1
Németalföldi ... ..	1
Perui (spanyol nyelvű) ... ..	1
Összesen ... ..	46

*Évkönyvek* voltak kiállítva:

Német nyelvűek ... ..	14
Magyar ... ..	11
Svéd ... ..	2
Francia ... ..	1
Összesen ... ..	28

A kiállítás e szerint egészben véve 213 lapot és könyvet foglalt magában. Mint a futólagos áttekintés is mutatja, leginkább hiányoztak angol és amerikai szaklapok, melyeket minden iparkodás mellett sem sikerült a rendező-bizottságnak megszerezni.

A kiadások, melyeket a Szakkör pénztára fedezte, körülbelül 85—90 forintba rúgtak, dacára annak, hogy védnök úr, *Falk Zsigmond* lovag kegyessége folytán a katalogus kinyomatása teljesen ingyen esz-közöltetett.

\*\*\*

Jóllehet, a napisajtó majdnem kivétel nélkül megemlékezett a kiállításról, sőt egyes lapok hasábnnyi hosszú ismertetéseket is közöltek, mégis az első napokban csak gyéren látogatták azt; áll ez különösen szaktársaink részéről, a kik számára — hogy a látogatás lehetősége minél könnyebbé tétessék — a kiállítás ebéd ideje alatt és este 9 óráig nyitva tartatott. Később élénkült az érdeklődés és a látogatók száma egyre növekedett, olyannyira, hogy a hét vége felé többfelől hangoztatva lett a kiállítás idejének meghosszabbítása. Ennek a kívánságnak azonban a legjobb akarat mellett sem lehetett eleget tenni, mivel az Országos Iparegyesület igazgatóságának már égető sürgetése volt a teremre.

Ily körülmények közt nem lehetett a megállapított programtól eltérni és a kiállítást április hó 29-én esti 6 órakor be kellett zárni, a mi egész csendben ment végbe.

## Oszmán-török írásk

és a török nyomdászat rövid története, különös tekintettel a Magyarországon megjelent török nyomtatványokra.

(Folytatás.)

Szulejmán idejéig a költészet terén kitűntek *Figani*, a ki Nagy Sándor tetteit énekelte meg egy hősköltményben és Baki mellett az oszmán költészet egyik legkimagaslóbb alakja.

*Figani* kortársa a híres lírikus, romantikus és műfordító, *Nedsati*, kinek legkitűnőbb munkái *Leila ile*



*Medsnun* (Leila és Medsnun szerelme), a mely költemény tárgyának feldolgozásával majdnem minden nagyobb török költő foglalkozott s a mely még ma is sokféle alakban kísért; továbbá *Gül ü Khosru* (a rózsza és keserv) és *Dsami ul hikajat* (elbeszélések gyűjteménye). Versenyháza volt a két előbb említett költőnek *Bihisti*, a kinek öt híres munkája díszíti a török irodalom ezen költőkben eléggé gazdag korát. A feldolgozott művek ugyanabban a körben mozognak, mint az előbbi költők. A perzsa és így a török irodalom kedvenc témáit *Vamik és Aszrát* (a szépségtől viruló, a szerelemtől lángoló), *Leila és Medsnun*, *Juszuf és Zulejka*, szerelmi epekedéseit, szenvedéseit és a szerelmük halhatatlanságát énekli meg. Két másik munkája: *Huszu u nigar* (a szépség és kacsin-tás) és a *Szuheil u nubehar* (canopus és tavasz). Bihistinek és Nedsatinak elbeszélő költeményei közül: Leila és Medsnun, Gül ü Khosru, Juszuf és Zulejka egy költői hármast, trilogiát alkotnak s habár mind a három eltérő egymástól, mégis az egyik a rajongó, a másik a boldogtalan, a harmadik a boldog szerelmet képviseli. Leila és Medsnun szolgáltatta az anyagot a *Romeo és Julia* mondához.

Említésre méltó még a sok közül *Hosszu Firduzi*, roppant terjedelmű munkája révén. Megírta ugyanis 360 kötetben a szultán meghagyására Salamon király történetét *Szulejmanname* cím alatt. A rengeteg költeményből a szultán azonban a költő nagy boszúságára kétszáz nyolczvan kötetet elégettetett s csak nyolczvanat tartott meg.

E korszakból névleg felsorolhatjuk még: Hamdi, Revani, Khalili, Khiali-cselebi, Szafi, Guvahi, Meszihi költőket, kik a lantos és elbeszélő költészet terén működtek.

Mielőtt e kor történetét befejezném és a török költészet és tudomány legnagyobb virágzásának korát ismertetném, még röviden meg kell említenem *Temennajit*, Bajazid szultán idejéből és *Mihrit*, a törökök Saphoját.

Temennaji azért érdemel említést, mert az ő költeményei a szabad gondolkodás hirdetői s bár misztikus író volt, de a lélekvándorlást hirdette. Szerinte minden lény az isten-eszmének megtestesülése. E tanért Bajazid lefejeztette.

*Mihri* a régebbi török költők egyik legkiválóbb tagja. Szerelmi dalai lángoló szenvedélyről tanuskodnak.

E korban — mint már említettem — a lantos költészet művelői maguk a szultánok és ezek sarjai voltak. II. Bajazid, költői néven *Aadli*, fiai egész költő-dinasztiát képeztek, kik közül a zsarnok testvérgyilkos *Szelim* szultán, mint költő *Szelimi*, vitte el a dicsőség pálmáját. Költeményeit perzsaúl és törökül írta és egy egész divánba gyűjtötte.\*

Főntebb már megemlítettem a nyomdászatot is és hogy elmondtam röviden II. Mohammed és I. Szulejmán idejéig terjedő kor irodalmi viszonyait, olvasóim

\* Diván-nak nevezik a törökök nemcsak a minisztertanácsot, hanem a költemény- és versfüzereket és gyűjteményeket is. A nagyobb költők vagy nevezetesebb emberek verselményeit rendszeresen valamely tisztelőjük gyűjti egy költeményfüzérbe. A költők összes műveit magában foglaló gyűjteményt: küllifatinak nevezik.

méltán fogják kérdezni: »Mi az oka annak, hogy oly magas irodalmi fejlettség és oly nagy pártfogás mellett nem verhetett gyökeret a nyomdászat, miért nem akadt vállalkozó, a ki Gutenberg találmányát a török birodalom fejlődő fővárosában meghonosította volna?«

Erre azonban, úgy vélem, már a fentebb említett megjegyzésből megadhatjuk a feleletet, de fejtsük meg e kérdést kissé körülményesebben, mert nagyon tanulságos az minden újítóra és kezdeményezőre és egyszersmind érdekes világot vet a nyomdászat Keleten vívott küzdelmeire is.

Gutenberg találmánya Németországból hamar talált utat keletre, Törökország metropolisába is. A fölfedezés után néhány évre már léteztek egyes nyomdák Konstantinápolyban, a melyek azonban zsidók, örmények és görögök kezében lehettek, mint azt későbbi adataink világosan bizonyítják is. Hogy a XV. században kik művelték azonban a nyomdászatot, arról tudomásunk nincsen, de hogy léteztek nyomdák s hogy ezek talán elég tekintélyes számmal szolgáltatták a nyomtatott műveket, azt ugyan egyes adatokkal nem lehet bizonyítani, csak közvetve, II. Bajazid szultán egy rendeletéből — a melyet 1483-ban bocsájtott ki a könyvnyomdászok ellen — lehet következtetni.

E rendelet ugyanis halálbüntetéssel sújtja mindazokat, a kik a frengik — idegenek — és a piszkos zsidók — csifutok — kárhuzatos új tudományát művelni merészelnék.

E szigorú parancs következtében a fanatikus nép romboló dühe e kor munkáiból alig hagyott valamit reánk emlékül.

Egyetlen egy könyv maradt meg a keleti nyomdászat e viharos századából — s az 1490-ik évből hirdeti, hogy Gutenberg találmánya a távol Keleten is megtalálta híveit és művelőit, a kik a kérlelhetetlen parancs daczára sem szüntek meg életük kockáztatásával művészetüknek áldozni. A fennmaradt mű egy *Gorion* nevű zsidó héber nyelvű történeti munkája.

Ez utóbbi tény a felvetett kérdésre az egyik felelet.

A mohamedánok nagyon vallásos népek, kik a maguk vallását — a mely tökéletesen megfelel lelki követelményeiknek — minden más vallás fölé helyezik. Ők hazát, nemzetet nem ismernek, csupán Mohamedánokat; a kik pedig nem hivei a mohamedanizmusnak, azok megvetett, utált, hitvány gyaurok, a kiknek érintése megfertőzteti őket.

Az első nyomdászok szerencsétlenül ilyen megvetett zsidók voltak, a kik még azt a kimondhatatlan tapintatlanságot követték el, hogy szent könyveket választottak munkájukhoz.

Ezeket természetesen nem vehették az ájtatos moszlim hívek megbotránkozás nélkül kezeikbe.

Ez a körülmény nehezítette meg a nyomdász-ipar nyílt gyakorlatát. Két hosszú századnak kellett lefolynia, míg olyan férfi akadt, a ki tekintélyével és eszélyességével meg tudta győzni a hatalmasokat arról, hogy a frengi találmány a mohamedánokra nézve is fontos és hasznos.

Nem volt azonban ez éppen könnyű feladat és munka.



És ennek a miéértje, kérdésünkre a második felelet.

Az igazhívő moszlimék ugyanis mindent, a miről feltehető, hogy Mohammed prófétájuk nem ismerte vagy nem használta, *tiltott ujitásnak, bidának* tekintenek, a mely ujitás ellen minden tőlük kitelhető módon küzdeniök kell. Továbbá minden munkájukat, könyvüket, a szent korán első imájának (fatiha) szavaival: *Bismü illahi errahmani errahimi* az irgalmas és kegyelmes isten nevében kezdik és még számtalan más idézzel töltik meg. A mi pedig az Isten szent szavaival összeköttetésben áll, szigorúan kell óvni és őrizni, hogy piszok, mocskos vagy más szentségtelen dologgal érintkezésbe ne jöjjön, a mi pedig a nyomásnál elkerülhetetlen, mert ennél a festéket az utált és szennyes disznó sertéiből készült pamacsos szokás a betűkre kenni, de meg, a mit a próféta írva adott át hiveinek, azt csak az igazhívő moszlimék kezeirésével lehet az utódoknak átadni.

Harmadszor pedig több mint hét-nyolcz ezer ember, igazhívő foglalkozott csak magában Konstantinápolyban a könyvek, különösen a szent könyvek és a korán másolásával, a kiknek egzisztenciája volt veszélyeztetve a frengik átkozott munkájával. Ezekről gondoskodni kellett.

A mig mindeme, bár csekélynek látszó, de mégis nagy és nehéz akadályokat le lehetett küzdeni, mig az uralkodó ellenszenvet el lehetett nyomni, mig a fanatikus nézeteket meg lehetett csak némileg is változtatni, hosszú, igen hosszú éveknél kelle lefolynia és egy szabadságszerető, lelkes, buzgó és erélyes férfira volt szükség, ki a hatalom élén álló nagytudományú és eszélyes férfival szövetkezve, elég bátorsággal birt a szent frázisaikkal elsáncolt papokat bátyáik mögül kiemelni és őket az ügynek megnyerni; de még a történelmi eseményeknek is segítségül kelle jönni. Mielőtt azonban e nagy férfi életét és az első nyilvános török államnyomda keletkezésének történetét megírnám, tovább fonom történetem megszokadt fonalmát.

Bajazid szigorú parancsa és a nép fanatizmusa azonban nem voltak elég hatalmas tényezők arra, hogy a zsidók által megkezdett művészetet elnyomják, mert a következő évekből több munka jutott reánk, a melyek arról tanuskodnak, hogy készítőik igen nagy ügyességgel értettek a titkos munkálkodáshoz s hogy iparukat fel is virágoztatták és számos hiveket szereztek munkáiknak. Erről tanuskodik különben Bajazid utódának, I. Szelim szultán hasonló rendelete, a melyet 1515-ben bocsájtott ki.

Az első és második rendelet közötti időszakból körülbelül húsz-huszonöt munka maradt reánk. E munkák legnagyobb részét úgy látszik a *Bresciából* Konstantinápolyba átköltözött előbb említett Gorion, vagyis inkább *Gerszon ben Musza* rabbi készítette, kinek működése az I. Szelim szultán által kiadott rendelete után a XVI. század elejére is kiterjed. E század elejéről, 1546-ból maradt egy konstantinápolyi zsidó nyomda kitűnő terméke, egy khalid, persa, héber, arab pentateuch, a mely Gerszon Eliazár házában készült. A héberben nincsenek kitéve az írásjelek, a persa fordítást *Jakob ben Jusuf* rabbi, a *khaldeai*

*parafrasist Onkelos, az arabot Zadies* s végre a magyarázatokat *Rasi* készítette.

Tehát ez időtájt már készítettek *Konstantinápolyban arab betűket, a melyeket később Tavoszusz Jakub héber pentateuchjában a perzsa fordításban is használtak*. Valamivel később 1589 és 1611 között *Savary de Brèves* járt Stambulban s itt metszeté *Le Jaye* nyolcz nyelvű bibliájához az arab és perzsa jellegeket is, a mely tények elég világosan bizonyítják, hogy az első török államnyomda alapítójának nem volt szükséges Európába fáradnia azért, hogy betűmetszőket és betűjellegeket szerezzen be, mint azt több író tévesen állítja. *Savary* betűjellegei, különösen ligaturái különben az első tekintetre is elárulják keleti származásukat.

*Kardos Árpád.*

[Folyt. köv.]



## A Rainer-féle papyrus.

Az ókori egyiptomiak történetére egy régiség sem vet annyi világosságot, mint a bécsi muzeumban őrzött Rainer-féle papyrus. Kétezerhatszáz éves multról ad érdekes rajzot ez a nagybani lelet s ezen időből tizennégy dezzennium a mi időszámításunk előtti korra esik. Ezen papyrusból a régi pharaók, görögök, rómaiak, bizancziak, perzsák és arabok szólnak hozánk tizféle nyelven, százféle kézírásban. Az egész tehát egy óriási lelet és igen érdekes részleteket szolgáltat a nép- és világisméhez, a nyelvészethez s számos vitás kérdésnek nyitját adja.

Ezen papyrus története a következő. A nyolczvanas évek elején Kairóban, Alexandriában gyors egymásutánban bukkantak régi papyrus-okmányokra s ezeket a fellahk s beduinok árulgatták. Természetesen jól keltek el. A tudós Európa, Német- és Franciaország gyorsan kaptak utánuk. Ezen időtájban Egyiptomban Kremer volt Ausztria-Magyarország képviselője. Az ő Keletről szóló művelődéstörténetét joggal becsülik nagyra. Ez jó viszonyban állott a nemrég elhunyt korán-tudóssal, Sprengerrel s ezek buzditólag hatottak a fiatalabb bécsi keleti iskolára. A kedvező véletlen úgy akarta, hogy egy osztrák tudós, Graf Tivadar jött a papyrus kéziratok nyomára. És úgy a rendkívüli nagy értékű el-fájjúmi lelet Bécsbe került. Az osztrák muzeum igazgatója, Eitelberger Rudolf figyelmeztette Rainer főherceget a fontos iratokra s a főherceg azokat ismert tudományszeretete folytán megszerezte az említett muzeum részére. A legjelesebb német orientalisták, mint Karabacek, Wessely, Krall stb. láttak hozzá a nagy tömeg feldolgozásához és most már a bécsi muzeumban üvegszekrényben láthatók a fára, agyagra, viasztáblára, pergamentre és papyrusra irt vonások, melyek egy új világgal ismertetnek meg bennünket. Nagy, hatalmas munka jelent meg ezen papyrusokról s ez bőven ismerteti az ezen régi elavult rongyokra és cserepekre irt nevezetes eseményeket. Ezen munka alapján hadd mondjunk el egyet-mást. Az iskola padjaiból tudjuk, hogy 640 körül a mohammedán arabok vadul betörték Egy-



tomba, a népet leigázták, a bizanci és régibb kultúrát tönkre tették és különösen az alexandriai könyvtárt — melyet, ha ugyanazt tartalmazza, mint a korán, fölöslegesnek, ha pedig mást, ártalmasnak tartottak — elpusztították. A Rainer-féle papyrus másra tanít. Amon csak négyezer érczcel fölfegyverzett katonával jött, a kik szintén az iszlam alapítói voltak, még pedig inkább meghívásra jött, mint betört. A koptok az arabokat, mint a bizanticizmus alól való megszabadítókat üdvözölték és tartomány tartomány után önként csatlakozott hozzájuk. A görög hivatalnokok önmaguk vetették magukat alájuk, Alexandria csakhamar kapitulált s az egész ország a békés győző lett. A könyvtárt nem kellett elpusztítaniok, mert annak fénye már régen eltűnt.

Amon bevonulásának idejéből egy görögül és arabul fogalmazott okmány van a Rainer-féle papyrusok között, a melyre a mohammedánnak a legnagyobb tisztelettel kell pillantania.

Egy arab hadtestparancsnoknak szállító bizonyítványa is sokkal idősebb s hitelesebb, mint a szultán konstantinápolyi kincstárában őrzött, hitelesnek vélt Mohammed-féle levél, mert Mohammed nem tudott írni és a kézírásra Karabacek bebizonyította, hogy a kalifák idejéből származik.

Eddig úgy tudtuk, hogy a papiros német vagy olasz találmány, mely a XIII. századból ered. Milyen tévedés! A győztes arabok már 751-ben megismerkedtek khinai papirkészítőikkel és néhány évtizeddel ezután a kalifák országában a papirkereskedés már állami monopolium volt. A Rainer-féle papyrusok között több IX. századbéli papir-okmány van.

A theologia-kutatások kisütötték, hogy Márk evangéliumának ezen mondata: »De feltámadásom után majd előttemek megyek Galileába«, későbbi közbeszúrás. És valóban, az 541-ik Rainer-féle papyrus, mely egy Kánon előtti evangélium töredéke s az utolsó vacsoráról szól, nem említi fel ezt a mondatot.

Az 1892-iki bécsi zenei kiállításon nagy feltűnést keltett egy régi partitúrának egyik lapja, mint »a világ legöregebb zenedarabja«. Ez Krisztus előtti, az V. századból való és a Rainer-féle papyrus egyik része. Euripidesz egyik színművéhez volt szánva.

Bárcsak megkerülne az egész papyrus-tekercs, melynek ezen karének csak egy kis töredéke.

Hogy egy Epicharmos nevű komikus létezett, az az irodalom-ismerők előtt nem titok. De mi sem maradt tőle reánk pusztá nevének kívül.

A Rainer-féle gyűjtemény egy papyrus-tekercs töredékét őrzi, mely Epicharmos szindarabjának *Odysseus az elpártoló* (537) tíz sorát tartalmazza. És így vannak közte még jelentékeny Homérosz, Thukydidesz és Szokratesz-töredékek. És ki tudja mit tartalmaznak még az eddig fel nem oldott s egy egész szekrényt megtöltő tekercesek?

Az arab számokra és azok eredetére igen fontos a 798. számú tekercs. A legrégebb bizonyítványt nyújtja ezen számok használatáról s a IX. századból ered.

A mintanyomásokra nézve igen érdekesek a 850. és 948. sz. tekercesek, melyek bizonyítják, hogy a mintanyomások már a IX. században is megvoltak.

A czukornád művelését eddig a XI. századig ismerték, pedig 300 évvel idősebb, mint ez a Rainer-féle papyrusokból látható. De minek emeljünk ki még tovább egyes részeket? Fontosabb az, hogy majdnem kétezer év előtti kultúráját tárja elénk a Rainer-féle papyrus s lépcsőről-lépcsőre mutatja be nekünk a civilizáció előrenyomulását.

O—n.



## VEGYESEK.

**A Budapesti Hirlapszedők Körének jubileuma** a hó 19-én, a Széchenyi-tér kioszkjában, igen szépen sikerült. A kerti helyiség egy része el volt kerítve s csak belépőjegyekkel lehetett bejutni a nemzeti színű drapériákkal és zászlókkal feldíszített helyekre. A koncert, mely igen gazdag programmal bírt, élvezetes volt. A kodélys mulatságnak csak a hajnal vetett véget.

**Katholikus nyomdák.** Mint az idők jelét regisztráljuk, hogy újabban katolikus egyházi jellegű nyomdák kezdének föllépni. Így Budapesten a Sz. Gellért-nyomdán kívül a Sz. István-társulat is szándékozik nagyobb nyomdát állítani; a vidéken, pedig Veszprémben, néhai Szammer Imre újonnan berendezett üzletét az ottani püspök vette meg és »Egyházmegyei könyvnyomda« czég alatt folytatja; nemkülönben Győrött Polgár Bertalan nyomdája ment át a győri káptalan birtokába és azt »Győr-egyházmegyei könyvnyomda« cz. alatt tartja üzemben. Legújában meg Nagyváradról arról értesítenek, hogy ott is egy ily nyomda létesítésén fáradoznak, »Sz. László könyvnyomda-részvénytársaság« czím alatt.

**Új nyomdák.** *Fuchs Samu és Társa* czég alatt új nyomda nyílt fővárosunkban az V. ker., Kálmán-utca 15/b. száma alatt. A megnyitó körlevél igen csinos, s a nyomda jó berendezésére vall. — *Mester János és Balogh Pál* szaktársaink Csik-Szeredán papirkereskedéssel egybekötött könyvnyomdát nyitottak, mely a körlevélből ítélve csinos és modern felszerelésű, s így kellő szakértelemmel párosítva, megállhatja helyét a vidéki jobb színvonalon álló nyomdák között is.

**Tóth Kálmán Emlékalbuma.** Egy, majdnem 200 oldalra terjedő, díszes kiállítású könyvnek a címe ez, a melyet *Horváth Cyrill* dr. szerkesztett és a bajai *Kollár Antal* és *Fia* nyomda-czég állított ki. Igazán, ha nem ösmernök a bajai Kollár-czég egyik tagját, mint kitűnő szakembert, nem is tudnánk elhinni, hogy az az izléses kiállítású mű Baja városában készült. Oly figyelmesen, oly szépen van az egész munka megkonstruálva, hogy szinte örül az ember, a mikor végiglapozgatja és újra meg újra előről kezdi a lapozgatást. Talán, mint mindenben a világon, ebben is van egy-két jelentéktelen hiba, a mi azonban egy cseppet se von le a munka korrekt voltából. A legdicsegetesebb mégis az benne, hogy a mű tördelője az oldalak magasságát *nem ciceró szerint vette*, hanem — a mint egyedül helyes is — *sorok szerint* számította ki azokat, s a kisebb betűkből szedett idézeteket és verseket is a soroknak megfelelő térségre osztotta be, hogy az oldalak sorai egymásra essenek. A nyomás, betűfaj, szóval minden oly szépen klappol, hogy azon a könyvön bizony bármely fővárosi műintézet impressziuma is büszkén díszelgethetne.

**Kurcz Lipót és társa** fotoczinográfiai műintézete — fényképteremmel kibővítve — augusztus hó 1-től fogva VIII., Szentkirályi-utca 13. szám alatt van.



**Tanonczok orvosi vizsgálata.** A bécsi főnöktetület legutóbb tartott közgyűlésének határozatából folyólag, 1894. évi augusztus 1-től kezdve már a bécsi nyomdák és öntők csak úgy alkalmaznak szedő-, nyomó- és öntőtanonczokat, ha azokat a testületi orvos megvizsgálja és őket a nyomdai vagy betűöntő-iparágra *testileg is eléggé fejlettnak és erősnek* találja. Az orvosi vizsgálatnak még a próbaidő megkezdése előtt kell megtörténni s a végleges tanoncz-szerződést csakis az ily orvosi bizonylattal lehet megkötni. Ebben nálunk se lenne rossz a bécsieket utánozni!

**Számjeleink eredetéről.** Az *arabs számok* elnevezése alatt használatos számjeleinket rendszerint az arabok találmányának tekintjük, tényleg azonban az indusoktól származnak azok s ismeretük visszaterjed egész a Krisztus előtti ötödik századig; az arabok közvetítése folytán aztán elterjedtek a nyugati népek közt és ennek folytán mégis némi joggal viselik az »arabs« jelzőt. Nyugoti kéziratokban már a XI. és XII. században akadunk arabs számokra, de a zérus jele nélkül, tehát összeadási érték nélkül, csak a római számjelzés módjában. A nullát az arabok alkották és ennek »sifr« nevéből lett a mai »Ziffer«. Mostani értékükben a számok legelőször Olaszországban használtattak a XIII. században, általánosan azonban csak a XVI. században kezdtek terjedni írásban és nyomtatásban. Az arabs számok figuráinak keletkezése többféleképpen lesz előadva. Egy francia tudós, ki hosszú időn át élt arabok közt, a következők érdekes magyarázattal szolgál: Arithmetikánk jelci Salamon gyűrűjének alakján alapulának, mely gyűrű egy rézsutosan, a négy sarokból keresztülvont négyszöget képez. Ebben a formában csakugyan megtaláljuk számjeleink valamennyi alakját, ha azok éles sarkait tompítjuk. Az alább közölt jelek, melyek elseje Salamon gyűrűjét ábrázolja, világossá teszik a fenti föltevést.

☒ | Z 3 Δ < Δ 7 X 9 □  
Ezen jelekből alkotható azonban a római számjelzés is: C, I, L, M, V, X. (Gr. B.)

**A könyvpar-kiállítást** Párisban 1894. július hó 23-án nyitotta meg nagy ünneppel *Seignouret* francia kereskedelmi miniszter. Mint a hozzánk beküldött tudósításból látjuk, ez a kiállítás szerfölött érdekes és tanulságos s annyit konstatalhatunk, hogy abban körülbelül majd minden európai állam részt vett. A könyvek közt a legművészesebb kivitelől kezdve, a legprimitívbebekig találhatók példányok; azonkívül acél- és rézmetszések, szerfölött nagyválasztékú bélyegjegyek és szaggépek vannak ott kiállítva. Jövő számunkban különben majd részletesebben meg fogunk emlékezni ez érdekes kiállításról. Most még megemlítjük, hogy az december végéig marad nyitva.

**Revue des Industries du Livre, Imprimerie, Librairie, Papeterie** stb. cím alatt *Müller A.* szaktársunk szaklapot adott ki. Az első számban cikkek találunk: a párisi könyvkiállításról; a francia főnökök lyoni kongresszusáról; több színben nyomható képekről könyvek számára. Azonkívül még egy budapesti levél is van benne a szaklapkiállításról. Kiállítása igen izléses, előfizetési ára pedig (egész évre 2 frank) igen olcsó. Sok szerencsét kívánunk tisztelt szaktársunknak ez új vállalkozásához.

**Oroszországi hírlapirodalom.** Mult 1893. évben a nagy orosz birodalomban 753 hírlap jelent meg, e közt 113 naponta. Nyelvekre nézve szétoszlanak ezek: 593 oroszra, 68 lengyel és 46 német nyelvűek; a többi 46 lap különböző nyelvekben szerkesztetnek. Az orosz postaigazgatás jelentése szerint ugyanannyi lap behozatik külföldről, és pedig 1894. évre 744 lap és folyóirat; ezek közt 240 német és francia, 170 angol származású.

**A »Schriftleiter« megnevezés büntetés alá esik.** A »Wochenblatt für die Kreise Neuwaldensleben, Gardelogen

und Wolmerstadt« cz. lapban olvassuk, hogy a lap felelős szerkesztőjét azért, mert a sajtótörvényben előirt »Redacteur« helyett »Schriftleiter« szót használt, pénzbüntetésre ítélték. (Mi azt hisszük, hogy ezzel nemcsak a szerkesztőt, hanem egyszersmind a *purizmust* is elítélték.)

**Tolksdorff János,** betűszedő-tanoncz Danzigban, a Kafemann-nyomdában, ama mindenesetre megemléstéremelő kitüntetésben részesült, hogy a német védtörvény (89. számú) úgynevezett »művész-paragrafusá« alapján, mint egyéves önkéntes tehet eleget katonai kötelezettségének, az előirt theoretikai vizsga letétele nélkül, csupán csak a szakiskolában és művészetben gyakorlati uton elsajátított nagyfokú szakképzettsége révén.

**A The Journalist** newyorki hetilap igen érdekes s fölötte hű fénykép-reprodukcióiban hozza azt az óriás, 15.000 ujságfölből álló rajtot, melyet *Hubbard H. R.* a kolumbiai kiállításra készített s a mely ott óriási feltűnést keltett. Az ujságok geografikus rendben vannak a rajzon csoportosítva. Könnyen elképzelhető, milyen sajtáságos képet nyújt a sok ezer és ezer cím, a mely a világ minden nyelvén és annyi különféle betűkből van szedve, a számtalan vignettákkal, illusztrációkkal stb. A kiállítás alkalmával több humorista a »hazugság palotája« czimmel illette a csoportozatot. Ezekkel ellenkezőleg, *Cleveland*, az Egyesült-Államok elnöke, »a világ értelmes főinek találkozója« megjegyzést tette az elmes koncepczióra.

**Monoline Composing Machine** a neve egy új szerkezetű szedőgépek, melynek nagy előnyeit a többi versenygépek fölött az amerikai ügynökök fennen hangoztatják. Szerkezetével közel áll a Linotype-géphez, több lényeges egyszerűsítéssel. A gép ára 1000 dollár. A fém légszusz vagy akármilyen más fütéssel olvasztatik; óránkint legendő 20 köbméter gáz. Az üzemhez egytized lóerőnél kevesebb kívántatik; a mozgatóerő minősége e mellett nem jön tekintetbe. A gép 3/4 lábnyi terjedelmet igényel; súlya 450 angol font. Használható pedig 4 1/2—14 pont testnagyságú betűkkel való szedésre.

**Az északi sark kutatása** mai napig már valóságos sportot képez és így legkevésbé csudálkozhatunk azon, hogy a bátor fölfedezők közt egy nyomdászt is találunk, természetesen — amerikai. Neve *Walter Wellmann* s Michigan őserdőiben meg Nebraska prérijain nevelkedett föl. Tizenkét éves korában már egy szatócsboltban kereste kenyerét, melyben többnyire indiánusok fordultak meg. Egy évvel később nyomdász-inas lett és tizennégy éves korában alapította első hírlapját, még pedig sikerrel. Azután Ohio államba ment és ott is lap-alapítással foglalkozott, melyeken előnyösen túladott. 1884 óta a *Chicago Herald* egyik főmunkatársa. Jelenleg 36 esztendő és roppant munkabíró s tetterejű egyén. Nem régen egy északsarki expedíció élére állott, melynek tagjai közt tudományosan képzett résztvevőket is találunk, így egy geológust, praktikus orvost, fotografust és több technikust Amerikából; Norvégiában, hol az expedíció fölszereltetett, tiz tengerész és főkavadász csatlakozott hozzá. Mint most a napilapok írják, Wellmann ez expedíciója mellett cserben hagyta szerencséje. Hajója május hó 20-án jég tömbök közé került és szétzúdott; a hajó roncsaiból a hajótöröttek védelmére kunyhót építettek, a mig egy útnak indult másik hajó megszabadítja őket nem éppen kellemes helyzetükből. Wellmann azonban itt sem maradt veszteg és több társával tovább folytatja kutató útját a jégen.

**A londoni Times** egy utóbbi száma 24 oldalt tartalmazott 144 hasábon. Ezek közül 82 hirdetéseknek szolgált, mig 62 a szövegnek jutott. Mint a világlap maga írja, 105 éves fennállása óta ez az ötvenedik szám, mely ezen nagy terjedelmet érte el. Csak 12 esetben tettek a hirdetések 80 hasábnál többet ki. Mindennek daczára a Times eme



nagy terjedelme eltörpül a newyorki lapóriások mellett. A New-York Herald például vasárnaponként 40—50 oldal, azaz 240—300 hasáb nagyságban jelenik meg s a mellett még gazdagon illusztrált színes nyomású ingyenmelléleteket is nyújt.

Az első bulgár lap megjelenésének ötvenedik évfordulóját július 21-én ülték meg Szófiában a szent szinódus és nagy néptömeg jelenlétében. Buronov volt miniszter, mint legidősebb hírlapíró beszédet mondott, melyet a fejedelem és a dinasztia iránt érzett hódolat kifejezésével zárt be. Egész nap népmulatságok voltak.

A nyolczórai munkaidő behozatalának kérdése fölött rendezett nemrégén tagonkénti szavazást a londoni szedők egyesülete. Az eredmény — a J. f. B. szerint — következő: Kiadott 9113 szavazóbárcza; ezek közül visszakérült 4167 czédula a nyolczórai munkaidő elleni szavazattal és 2184 mellette; 2722 tag egyáltalán nem szavazott. E szerint a nyolczórai munkaidő kérdése Londonban a szedők részéről vereséget szenvedett. Jelenleg a munkaidő 9—10 óra a londoni nyomdáknak; szombaton déltől fogva szünetel a munka.

Gyapardó könyvtár. Franciaország nemzeti könyvtárában, mint Párisból jelentik, nagy leltározást végeztek. Az 1875-ben megkezdett katalógus most készült el és érdekes megfigyelni, hogy a nyomtatványok mily mértékben gyapardtak. Volt könyv:

1610-ben .. .. .	1.000
1645-ben .. .. .	1.329
1651-ben .. .. .	10.658
1671-ben .. .. .	35.000
1688-ban .. .. .	43.000
1838-ban .. .. .	520.000
1851-ben .. .. .	800.000
1893-ban .. .. .	2.600.000

Az első katalógus 1671-ből való. A mostani 1,934.154 számot mutat fel.

Amerikában a nagy iparpangás hatását a papirgyárosok is érzik, mert az újságpapíron kívül alig vehető számba a papirfogyasztás. A papiros ára folyton csökken. A papirgyárosok most szövetkezet alakításával, értsd: cartell alkotásával akarnak helyzetükön javítani.

Gépszedők díjazása. Mióta a szedőgépek használata Amerikában nagyobb tért kezd hódítani, szükségessé vált külön tarifa felállítása gépszedők számára. Ez megtörtént a következő alapon: Reggeli lapoknál hét órai éjjeli munka mellett körülbelül 1 frt 20 kr. fiztetetik óránként; esti lapoknál, azaz nappali munka mellett 1—1'10 frt. Megállapított továbbá, hogy minden gépszedőnek három havi gyakorlási, azaz tanonczidőt kell kimutatnia, mely idő alatt 36 frt heti fizetésben részesül. Azonkívül külön iskolák felállítására vétetett tervbe gépszedők számára, alkalmat adandó ilyformán a szedőknek, hogy jó clove eljuttassák az új munkarendszer fogásait. (J. f. B.)



## HIVATALOS RÉSZ.

Figyelmeztetés. Miután a Szakkörnek a Feszty-körkép-jegyeket készpénzért kell vásárolni, azokból nem adhat minden házipénztárosnak s azok csak Tichy Ákos titkárnál (Részvénynyomda), Rencsisovszky Ferenc pénztárosnál és Steiner Adolf számvivőnél lesznek ezután darabonként 32 krért kaphatók. (E jegyek aug. 26-ig — a nagy idegen-

forgalom miatt — érvénytelenek; azután azonban megint használhatók.)

Körünk megkeresésére Krecsányi Ignác úr, a krisztinavárosi szinkör igazgatója, kedvezményes jegyeket bocsátott a kör tagjainak rendelkezésére. Ezen kedvezményes jegyek váltásához szükséges utalványok darabonként egy krajczárért kaphatók Weinberger Dezső (Franklin), Pamuk Ferencz (Athenacum), Striska Ede (Hazánk), Gelléri Mihály (P. r.-ny.), Schwind Béla (Pester Lloyd), Benes Sándor (Pallas), Steiner Adolf (anya-egylet) uraknál és Rencsisovszky Ferencz szakköri pénztárosnál (VI., Csengery-utca 49. II. 22).

### Mérsékelt jegyárak:

Nagy páholy . . . . .	3 frt	I. rendű körszék . . . . .	35 kr.
Zsölyeszék . . . . .	90 kr.	II. » » . . . . .	30 »
I. rendű zártszék . . . . .	70 »	Földszinti bemenet . . . . .	30 »
II. » » . . . . .	55 »	Karzati zártszék . . . . .	30 »
III. » » . . . . .	40 »		

Vasárnap és jutalomjátékoknál földszinti bemenetre jegyek nem adalmak ki.

A városligeti szinkör igazgatója, Feld Zsigmond úr, Körünk tagjai részére szintén adott mérsékelt áru jegyeket, még pedig a következő helyekre és áron:

Földszinti páholy*. 3 frt — kr.	Földszint . . . . .	50 kr.
I. emeleti » . . . . . 2 » 50 »	Oldalföldszint . . . . .	30 »
Zsölye . . . . . — » 60 »		

\* Vasárnap és ünnepnapokon, valamint yendégszerepléseknél csak lehetőség szerint.

Az előadások naponta kedvezőtlen időben is megtartatnak.

Ezek az utalványok darabonként 1 krért ugyanott kaphatók, a hol a budai szinköri utalványok.

Már most figyelmezteljük a t. tag urakat, hogy az újonnan belépők közül Évkönyvet csak azok kapnak, kik legalább augusztus óta tagjai a Körnek. A hátralékban levőket pedig arra figyelmeztetjük, hogy igyekezzenek hátralékaikat törleszteni, mert választmányi ülés határozata értelmében csakis azok kapnak Évkönyvet, kik bezárólag novemberig kiegyenlítették tagsági díjaikat.

Julius hóban a következő üzletek fizettek tagsági díjat: Államnyomda —, Athenacum 9.30, Brózsza —, Buschmann 1.60, Budapesti Hirlap 3. —, Czettel és Deutsch —, Egyetemi nyomda 3.—, Fischer és Mika —.60, Franklin 7.50, Hazánk —, Hornyánszky —, Hungária —, Kosmos 3.30, Légrády 1.20, Markovics és Garai —.30, Márkus —, Neuwald 1.80, Nagy Sándor —, Neumayer 1.20, Országgy. Ért. —, Pallas 4.50, Posner 1.80, Pester Lloyd —, Részvény —, Rózsa K. és ncje 2.50, Wodianer —, Egyesek: Weiser J. —.30.

### SZERKESZTŐI ÜZENET.

V. Gy. L., Helyben. Nem a lapok szerkesztői üzenetéből kell tanulni az ortográfiát! Azért, mert a Bp. H. azt írja, hogy *templom* és nem *tem-plom*, még nem következik, hogy annak a lapnak igazsága is van. Még ők maguk se hiszik azt s majd mindig így, tehát helyesen választják el: *tem-plom*. Csodáljuk, hogy éppen egy olyan lap, a mely Jézus nevében foglalta el új palotáját, *lomol* csinál az isten házából, holott annak a szónak semmi porczikája sem magyar, csak nyelvünkbe átgűrűt *latin* szó. Azért, — mint kérdi — csak tessék az *osz-trák* szót is így választani, ha éppen elkerülhetlen; mert hát annyira még se haragszunk szomszédainkra, hogy csupa sóvinizmusból ráköt csinálunk belőlük. Tehát: *tem-plom*, *osz-trák* a helyes.

A lap papírosa Dávid K. és Fiától. — Szövegírás az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felölös szerkesztő: TANAY JÓZSEF. \* Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.



**K**EDVEZŐ ALKALMI VÉTEL kisebb nyomdák felszerelésére. Minthogy betűkészleteimet a régi Haase-rendszerrel új szisztemára akarom átöntetni, eladom összes betű-anyagomat (körülbelül 60 méter-mázsa), esetleg kisebb részletekben; úgy mint: folyó-betűket, dísz- és írott betűket, falragasz- és cím-írásokat, körzeteket, kizáró anyagot, térzőket, réz-léniákat stb. stb. mesés olcsó áron, készfzetés mellett.

*Rónai Frigyes,*  
könyvnyomdatulajdonos Komáromban.

**E**GY MAGYAR KORREKTOR ajánlkozik hetilap vagy más művek korrekciójának olvasására, jutányos díjazásért. Cím a kiadóhivatalban.

**BÖLE JÓZSEF**  
NYOMDAI ASZTALOS

BUDAPEST, VIII., VAS-UTCZA 7. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyomdatulajdonosoknak szedőszekrények** s egyéb nyomdai berendezések elkészítésére.

Regálisok és szekrények állandóan raktáron vannak és azonnal szállíthatók.

*Nyomdai szekrény- és állvány-javításokat és vidéki megrendeléseket pontosan eszközöl.*

Könyv- és könyvnyomdai  
festékek gyára.

**WÜSTE F.**

— BÉCS —

I., Kolowratring 9. szám.



GYÁRT: Fekete és színes, kő- és könyvnyomdák részére, valamint réznyomáshoz szükséges mindennemű és színű

**festékeket,**

**hengeranyagot**  
és  
**firniszt.**

## Szükség esetén

**Postapapírokban:** fehér és színes, Bankpost, ivrét, negyed és nyolczad alakban, vonalozva és koczkázottan;

**Író és fogalmazó papírok:** irodai, posta és minden alakban;

**Okmány- és könyvpapírok;**

**Nyomtató papírok:** famentes, középfinom és közönséges, újságok, folyóiratok és könyvek, zeneművek és könyvnyomdai munkák részére;

**Illustrációk nyomtatására szolgáló papírok** amerikai módszer szerint előállítva: díszművek, fény- és színnyomatok, metszetek részére;

**Színes papírok:** borítékok, falragaszok, újságmelléletek stb. számára;

**Karton-papírok:** fehér, színes és levelező-lapkarton a legnagyobb választékban;

**Rajzpapírok:** tekercsek és ívekben;

**Itatós- és szűrlepapírok;**

**Csomagoló és göngyölő papírok:** minden czélokra;

**Fénylemezek** (posztónyírólemezek) és mindennemű

**Lemezekben**

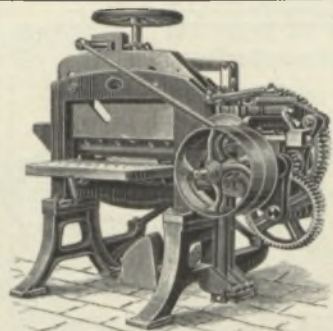
kérem szíves megbízásaival hozzám fordulni.

**MOIRET F. ÖDÖN**

PAPIRNAGYKERESKEDÉS  
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁR

Budapest, V. kerület, Gyapju-utca 6. szám.





### TELJES GÉPBERENDEZÉSEKET

(légszesz- vagy petroleum-motorokkal, transmisiókkal stb.)

Kő- és könyvnyomdák, litografiai műintézetek, könyvkötészetek, papirdobozkészítő-gyárak, játszókártya-gyárak, papir- és kéregpapir-gyárak, színes papirt előállító gyárak, album-gyárak, dombornyomó-intézetek stb. stb. részére utólérhetlen szép kiállításban és a legjobb szerkezetekkel szállít

### Krause Károly gépgyára, Lipcsében.

Főképviselek Ausztria-Magyarországon: Paul Beckert Wien, IV., Starhemberg-Gasse 24. és Galltzenstein H. Budapest, V., Erzsébet tér 5. sz., a kiknél mintaraktárak is vannak.

Chemigrafiai műintézet.

## FISCHER LIPÓT BUDAPEST

IV. ker., Ujvilág-uteza 12. szám.

Clichéket, árjegyzékek, könyvek,  
hirdetések s nyomtatványok képes  
kiállítására

kifogástalan kivitelben, gyorsan és leg-  
olcsóbb árakon készít.

★  
Vidéki megrendelések pontosan eszközöl-  
tetnek.



## A GRAFIKAI SZEMLE

1893. ÉVFOLYAMÁHOZ

### DÍSZES BEKÖTÉSI TÁBLÁK

(kék és piros színben)

megrendelhetők a kiadóhivatalnál. Ára vidékre  
67 kr., helyben 60 kr.

*Fabriken von Druckfarben,  
Wassermasse, Firnissen*  
**Beit & Philippi, Hamburg**  
*Siliciumfabriken:  
Hassfurt, London, Mailand, Brüssel.*

Vezérképviseletőség  
és gazdagon felszerelt raktár

**MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST**

Főraktár és iroda:  
V. ker., Bálvány-utca 11. sz.

A cég készít fekete és  
színes

**Könyv- és könyvmdai  
festékeket**

**Hammonia** ~ ~  
~ hengeranyagot

**KENCZÉKET.**



Chemigrafiai műintézet

CZINKOGRAFIA

**Divald Károly**

Fényképészeti Műintézete

**BUDAPEST**

IV., KOSSUTH-UTCZA I. SZ.

FERENCZIEK BAZÁRA.

Készít kifogástalan kivitelben

**AUTOTYPIAI CLICHÉKET**

rézre, zománczozott felülettel.

☆

Árak jutányosak. \* Minták kívánatra ingyen.

**BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDE.**

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

**FISCHER ÉS MIKA**

Nagy választékot tart a legkülönfélébb czélszerű és divatos

**KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.**

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

**Budapest, Király-utca 83. sz.**



ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT

**Első Magyar Könyv- és Könyomdai**  
**Festék-Gyár**

**Kurzweil János és Társa**

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Újság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,  
kenezék, bronzok.

**VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZITÉSE.**

»Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMELEL DÍJAZVA.





## WEINWURM ANTAL

fényképész,  
első magyarországi chemi-  
graphiai műintézete.

Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczt autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolithographia útján a legjutányosabban s pontosan sokszorosítatnak.

Külön berendezés házon kívül fényképfelvétele.

**Rust J. H. és Társa**  
BETÜÖNTÖDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA  
BÉCS, V KERÜLET, GRIESGASSE 10.



Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniaiak és vignetták.  
Mérsékelt árak. \* Többszörösen kitiűntetve. \* Szolid kivitel.

# Wörner J. és Társa

Gépgyár és Vasöntöde Budapesten.

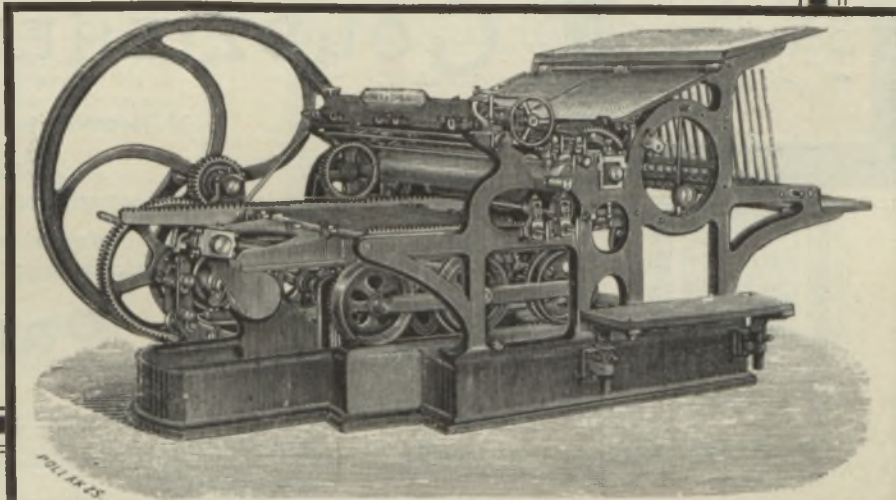
**Készít:** Egyszerű és kétfős gyorsajtókat. — Kétszinnymású gyorsajtót. HUNGARIA láb- és kézihajtásra berendezett gyorsajtókat. Amerikai rendszerű tégelynyomású gyorsajtókat.

Papírvágó- és lyukasztógépeket. Aranyozó prést könyvkötőknek. Símitó és csomagoló préseket. Tömöntő-készülékeket.

Minden e szakba vágómunkák és javítások elvállaltatnak.

Betűszekrények és állványok.

Körforgású nyomógépek a legújabb szabadalmazott rendszer szerint.





Schriftgießerei  
**Ludwig & Mayer**  
 Frankfurt a. M.

hat die reichste Auswahl in  
 Titel- u. Zierschriften  
 modernster Schnitte.

Vorzügliche neue **Anzeige- und Reklameschriften.**

Neue Brodschriften in Fraktur, Antiqua und Cursiv  
 In kräftigen eleganten Original-Schnitten.

**Bestes Metall!  
 Vorzügl. Guss!  
 Billige Preise!**

Specialisfát: **Schreibschriften.**

**GÉPGYÁR** Különlegességek az öntőde, rézléniagyártás töm-  
 öntőde és galván-lemezek minden szükségleti kellekeiből  
 s a nyomdai szakmába átgó minden műszerekből



**KÜSTERMANN & COMP.**  
 BERLIN, N. 20.

**ÚJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.**  
 Főülmulhatian, utól nem ért munkaképességgel. Pontos magasság, csekély anyag-veszteség.

Géplevelboríték \* Gyászlapok  
 Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

**GOLDZIEHER GÉZA**

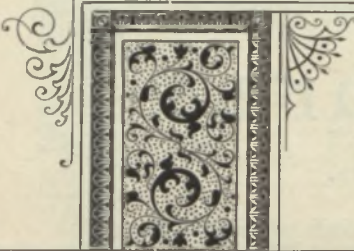
**BUDAPEST**

V. kerület, Arany János-utca  
 20. szám alatt.


A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb  
 minőségű

**Papírárúk.**






Tömöntőde  Galvanoplasztika

• • •

**A. Numrich & Co.** Lipese



**BETŰÖNTŐDE, RÉZLÉLIA**  
és  
**RÉZBETŰK GYÁRA.**

★

A t. nyomdatulajdonosok figyelmébe ajánlja termékeit szükségleteik beszerzésénél.

A legkitűnőbb kemény évez, igen olcsó árak és méltányos fizetési feltételek.

Próbákkal kívánatra szívesen szolgálnak.

Cs. és kir. szab.

**HERMANETZI PAPIRGYÁR**

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.  
(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,  
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és  
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

★

Itatós-, szűrle- és mindennemű  
merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papírzacskógyár.

**GANZ és TÁRSA**

Vasöntő és Gépgyár Részvény-Társulat  
BUDAPESTEN.

Különleges gyártmányai: TELEFON 1200.

Vas- és aczelöntvények,  
Gáz- és petróleum-motorok,

álló vagy fekvő, egy vagy két hengerrel.

Gázmotoraink következő előnyökkel bírnak: olcsó ár, igen kevés gáz-fogyasztás, a tolatyú elhagyása, kis terogat, csekély súly, nyugodt s egyenletes járás, javítás csak ritkán fordulhat elő s ez is igen egyszerűen és könnyen eszközölhető.

Turbinák

a helyi viszonyok szerint szerkesztve, pontos szabályozással.

Transmissziók  
(közlőművek) és mindennemű építési és gépészeti munkák.

Elektromos világítási berendezés és erőátvitel  
nagyobb távolságra is, saját kibróbált rendszerük szerint.

Papír- és farost (cellulose) gyártására szolgáló gépek.

647. sz.

Könyv- és könyvmdai  
szines és fekete festékek gyára.

**Huber Mihály**

ALAPITTATOTT 1780-BAN.  
München és New-York.

Kizárólagos képviselői Magyarország és a keleti tartományok részére

**Fuchs Dávid**  
**Budapest**

IV. kerület, Újvilág-utca 6. sz.

Eme dűsan felszerelt raktárból bárminemű megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Arjegyzékekkel és nyomásmintákkal kívánatra készséggel szolgálnak.



MECHANIKAI MŰHELY

ÓLOMZÁRGYÁRTÁS

Tömöntöde

és

Galvanoplastika

ELSŐ MAGYAR BETÜÖNTÖDE

RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

Telefon 450.

BUDAPEST

VI., Desseffy-utca 32. sz.



Egész Nyomdai Berendezések

♦ ♦ ♦ jutányosan és gyorsan fogatosítottak.

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és  
bolgár ékezetű

KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBAN

továbbá

Körzetek és Kizárások

A LEGKÜLÖNFÉLÉBB ÉKITMÉNYEK

és egyéb

Nyomdai felszerelvényekben.

*E lap szövege az öntöde belüvel nyomatott.*



<b>Nyitra.</b> Huszár István. Irtzer Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reichle Lípót.	<b>Putnok.</b> Gaertner Ignác.	<b>Szabolcsa.</b> Skarnitzl József Örökősei.	<b>Szerencs.</b> Simon József.	<b>Turóc-Szt-Márton.</b> Magyar nyomda. Részvény-nyomda.
<b>Oravicza.</b> Kehrer C. Wunder Károly.	<b>Resicza.</b> Eisler József. »Hungária« könyvnyomda.	<b>Szarvas.</b> Samuel Adolf. Szilkes Antal. Sápszky János.	<b>Szigetvár.</b> »Corvinai«-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	<b>Ujpest.</b> Kaczander es Fuchs. Steiner Károly.
<b>Oroszáza.</b> Allstädter M. J. Kellner Albert. Veres Lajos.	<b>Rimaszombat.</b> Györfy P. G. Rábely Miklós.	<b>Szász-Régen.</b> Burghardt Rezső. Sebesch Károly.	<b>Szilágy-Somlyó.</b> Bölöni Sándor.	<b>Ujvidék.</b> Fuchs Ágoston. Hirschenhauser Benó. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzen. Popovics Testvérek. Szerb kolostorok könyvnyomdája.
<b>Ó-Becse.</b> Löwy Lajos.	<b>Rozsnyó.</b> Kovacs Mihály.	<b>Szász-Sebes.</b> Stegmann János. Winkler Gusztáv.	<b>Szolnok.</b> »Bakos Istvánné. Fuchs Lípót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Vezéry Ödön. Wachs és Pauncz.	<b>Ungvár.</b> Gellisz Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés.
<b>Ó-Kanizsa.</b> Schwarz A.	<b>Rózsahegy.</b> Salva Károly.	<b>Szászváros.</b> Fuhrmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	<b>Szombathely.</b> Bertalanffy József. Fekete István. Gábrriel Ágoston. Seiler H. Özvegye.	<b>Ujverbász.</b> Berkovics Márk fióknyomdája.
<b>Ó-Orsova.</b> Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	<b>Salgó-Tarján.</b> Friedler Armin.	<b>Szatmár-Németi.</b> Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. Lítteczky Endre »Szabadsajtó« nyomdája.	<b>Tab.</b> Pfeifer Ignác.	<b>Vác.</b> Mayer Sándor. »Hunnia« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
<b>Ó-Széplak.</b> Nyitrávölgyi Gazd. Egylet nyomdája.	<b>Sárvar.</b> Jacoby Bálint.	<b>Szeged.</b> Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Fürtös Testvérek. Várnai Lípót.	<b>Tapolcsa.</b> Löwy B.	<b>Vág-Ujhely.</b> Brück Samu. Horovitz Adolf.
<b>Paks.</b> Rosenbaum Miksa E.	<b>S.-A.-Ujhely.</b> »Zemplén« nyomdája (tul. Ehler Gyula). Löwy Adolf. Landesmann M. és Társa.	<b>Szatmár-Németi.</b> Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. Lítteczky Endre »Szabadsajtó« nyomdája.	<b>Tata.</b> Engländer Jakob.	<b>Versecz.</b> Kirchner J. E. Özvegye. Kassanovits M. Kehrer Lajos. Wettl és Veronits.
<b>Pancsova.</b> Jovanovics Testvérek. Kosanics M. Miklós. Wittigschlager Károly.	<b>Sárospatak.</b> Ev. ref. főisk. nyomdája Steinfeld Jenő.	<b>Szeghalom.</b> Kovács Antal.	<b>Temesvár.</b> Csanád egyházmegyei nyomda. Csendes J. Délmagyarországi szövetkezeti nyomda. »Délmagyarországi Közlöny« nyomdája (tul. Magyar D. S.) Kiss L. Mangold Sándor. »Posaunec« nyomdája. Rác M. Stern Gusztáv. Stéger Ernő. Uhrmann Henrik. Veres Samu. »Unio«-könyvnyomda (tul. Ifj. Steiner Károly).	<b>Veszprém.</b> Krausz A. Flia. »Petőfi« nyomda. »Egyházmegyei könyvny.
<b>Pápa.</b> Goldberg Gyula. Nobel Armin. Reform. főisk. nyomda	<b>Segesvár.</b> Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	<b>Szegárd.</b> Báter János. Ujfalussy Lajos.	<b>Tisza-Füred.</b> Löw Sámuel.	<b>Zala-Egerszeg.</b> Özv. Tahy Rozália. Breisach Samu.
<b>Pécs.</b> Engel Lajos. Lyceumi nyomda. Taizs József. Taizs M. özvegye.	<b>Selmeczbánya.</b> Jörges A. Özvegye.	<b>Székelyhid.</b> Kohn Samuel.	<b>Tolna.</b> Selly József.	<b>Zenta.</b> Klenóczky József. Schwartz Sándor. »Zentai Hirlap« nyomdája
<b>Pécska.</b> Ruber István.	<b>Sepsi-Szt-György.</b> »Jókai« részv.-nyomda.	<b>Székely-Udvarhely.</b> Becsek Dániel.	<b>Tolna-Tamási.</b> Jeruzsálem Ede.	<b>Zilah.</b> Seres Samu.
<b>Perjámos.</b> Pirkmayer Alajos.	<b>Siklós.</b> Löwy Miksa. Harangozó és Pandurovits.	<b>Székesfejőrvár.</b> Kaufmann Fáni. • Márián György. • Singer E. • Szammer Imre. • Szammer Kálmán. • »Székesfeh. es Vidéke« ny. Klökner József és Társa.	<b>Torda.</b> Pollak Móricz.	<b>Zolyom.</b> Nádasy G.
<b>Pöstyén.</b> Gipsz H.	<b>Sopron.</b> Breiner E. és Fia. Litfass Károly. Romwalter K. és Fia. Reininger Armin. Blum Armin.	<b>Székely-Udvarhely.</b> Becsek Dániel.	<b>Török-Szt-Miklós.</b> Rubinstein Sándor.	<b>Zombor.</b> Bittermann Nándor. Oblát Károly. Rubinstein N.
<b>Pozsony.</b> Alkalay Adolf. Angermayer Károly. Bick Abraham. Brég Janos. Freistadt Mór. Grünsfeld Lípót. Stampfel, Eder és Társa. Schönberger Bernát. »Westungarischer Grenzbote« nyomdája. Wigand K. F.	<b>Sümeg.</b> Horvát Gábor. Nobel Ignác.	<b>Székely-Udvarhely.</b> Becsek Dániel.	<b>Trencsén.</b> Gansel Lípót. Skarnitzl Fr.	<b>Zsolna.</b> Áldori Manó.
	<b>Szabadka.</b> Bittermann József. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Krausz és Fischer. Petrovits Dusan dr.	<b>Szemecz.</b> Fischer Náthán.		
	<b>Szamos-Ujvár.</b> Gör. kath. egyházmegyei nyomda. »Aurora« nyomda.	<b>Szentes.</b> Sima Ferencz. »Szentes és Vidéke« nyomdája.		
		<b>Szenicz.</b> Bezso János és Társa.		
		<b>Szered.</b> Stern Dávid.		

Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

## HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

<b>Belovar.</b> Fleischmann F. Kolešar N.	<b>Illók.</b> Wortmann A.	<b>Petrinja.</b> Benkó Károly.	<b>Varasd.</b> Platzer József. Stiefler J. B.	<b>Granitz Ignác.</b> Hühn Gyula. Kralj Iván. Jovanović Pajo. Kugl és Deutsch. Rulić Ferencz. Scholz Antal »Národne Novine« ny.
<b>Broód (Sz. m.).</b> Schulmann H.	<b>Kaproncza.</b> Kostincer K.	<b>Pozsega.</b> Klein Lípót.	<b>Vinkovce.</b> Laubner Károly.	<b>Zengg.</b> Luster Hubert.
<b>Diakovár.</b> Egyházmegyei nyomda.	<b>Karlóca.</b> Pavlovic K.	<b>Ruma.</b> Wagner J.	<b>Virovitica.</b> Habianec F.	<b>Zimony.</b> Grabovački M. Sopron A. Baics S.
<b>Eszék.</b> Laubner Károly. Pfeiffer Károly. Schaffner Alajos.	<b>Károlyváros.</b> Hauptfeld Károly.	<b>Sziszek.</b> Fanto Adolf. Jünker F.	<b>Virje.</b> Ljubić N.	<b>Zeid. Manković P.</b>
<b>Gospic.</b> Zupan M.	<b>Kőrös.</b> Neuberg Gusztáv.	<b>Susak.</b> Grosse küstenländische Buchdruckerei.	<b>Vukovár.</b> Jancsik E.	
	<b>Mitrovicza.</b> Mitroviczal horvát könyvnyomda-részv.-társaság. Trumić Konstantin.	<b>Uj-Gradiska.</b> Bauer Mór.	<b>Zágráb.</b> Albrecht K. Brusina Antal. Részvény-nyomda.	



# A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

## Magyarország.

**Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete.** KÖZPONTI VEZETÉS: Budapest, VIII., Stáhly-utca 1. Elnök: Czettel Gyula; számvivő (pénztárnok): Steiner Adolf; hivatalnokok: Novitzky László, Zaka Lajos. — **KERÜLETEK:** **Arad:** Elnök: Muskát B.; pénztárnok: Lövey Nándor. **Brassó:** Elnök: Feminger Károly; pénztárnok: Merkl János. **Debreczen:** Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. **Kassa:** Elnök: Rosa Viktor; pénztárnok: Streck A. Béla. **Kolozsvár:** Elnök: Gombos Ferencz; pénztárnok: Kujedán Gyula. **Nagy-Várád:** Elnök: Freund Gyula; pénztárnok: Grósz Mór. **Pécs:** Elnök: Taizs József; pénztárnok: Safesák Rezső. **Szeged:** Elnök: Zeisler M.; pénztárnok: Schwarcz Ferencz. **Temesvár:** Elnök: Freta János; pénztárnok: Doraszil Ferencz.

**A nagyszombati könyvnyomdászok egylete.** Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

**Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete.** Székhely: Pozsony. Elnök: Kalteis J.; pénztárnok: Hampel Mihály.

### Szaktárs-körök a fővárosban.

**Könyvnyomdászok Szakköre.**

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-vésztársaság).

**Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonyági köre.**

Elnök: Concha Károly (Hornvánszky V. könyvnyomdája, V., Arany János-utca 1).

**Budapesti gépmesterek és nyomók köre.**

Elnök: Spitzkopf Ferencz (Kosmos-nyomda, Aradi-utca 8.)

**Budapesti hírlapszedők köre.**

Elnök: Lipták Lajos (Athenaeum-nyomda).

**Budapesti betűöntők köre.**

Elnök: Feldmann I. Pal (Fischer és Mika betűöntődjé).

**Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.**

Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdája).

»Ébredés«-dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-vésztárs.)

»Typographia«-dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

### Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

## Horvát- és Szlavonország.

**A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete.** (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timet István (Részvénytársaság), Zágrábban.

## Ausztria.

**Alsó-Ausztria.** Az alsó-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

**Bukovina.** A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

**Csehország.** A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografická Beseda«. Elnök: Krunert Károly, Prága, Inselgasse 24.

**Felső-Ausztria.** A felső-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

**Gácsország.** Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwa drukarzy), »Sila« (Érő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjewszi András, utóbbi Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

**Karintia.** A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

**Krajna.** A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzolók és könyvnyomók egylete. (Družtvo tiskarjev, kamnopicsev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

**Morvaország.** A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgsasse 5, Brünnben.

**Salzburg.** A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyző-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelikán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

**Stájerország.** A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egylete. Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle könyvnyomda), Grácban.

**Szilézia.** A sziléziai könyv- s könyvnyomdászok és rajzolók egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

**Tirol és Vorarlberg.** A tiroli és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

## Európa többi országai.

**Belgium.** Fédération typographique. (Belgischen Bockdrukkersbond.) Elnök: Laslovski Kajetan.

**Bulgária.** A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Blgarsko Typografsko društvo.) Elnök: Colakow Tódor, »Drzaven Westnik« kiadóhivatala, Szófiában.

**Dánia.** Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordings Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdája), Kolding (Jütland).

**Franciaország.** Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Páris, 15, Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

**Luxemburg.** Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

**Németország.** A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blygonsstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

**Norvégia.** Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladets« nyomdája Kristianiában.

**Olaszország.** Associazione fra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

**Oroszország.** Nyomdásztársaság Rigában. A levelek Wagner Józsefhez, Häcker-féle nyomda, czimzendők.

**Románia.** »Gutenberg«, a nyomdámunkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor reciprocu a lucratorilor tipografi din România.) Alelnök: Nicolae Jonescu, Socecu-könyvnyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

**Svájc.** Svájcezi nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

**Svédország.** Svenska Typografförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

**Szerbia.** Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állanak velünk kölcsönösségben.